

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD
Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap
in Limburg

MAASTRICHT, 27 april 1973

REDACTIE: R. Geurts; Dr. P. J. v. Nieuwenhoven;
Prof. Dr. J. K. A. van Boven.
Hoofdreductie: Mevr. Dr. W. Minis-van de Geyn,
Bondefanten 5, Maastricht (tel. 043-12556).

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan administratie Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Bogaardenstraat 43, Maastricht. Telefoon 043-15796.

Afzonderlijke nummers voor niet-leden f 2,— voor leden f 1,60; dubbelnummers f 3,50 en f 2,75.
Auteursrechten voorbehouden.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP

Voorzitter: Prof. Dr. J. K. A. van Boven,
Bosquetplein 7, Maastricht.

Secretaris: J. A. M. Heerkens Thijssen.
St. Lambertuslaan 29, Maastricht. Tel. 043 - 16071.

Penningmeester: J. G. H. Schoenmaeckers, Johan Frisostraat 4,
Cadier en Keer. Giro 1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, Maastricht.

Lidmaatschap: m.i.v. 1973: f 15,— per jaar (gezinscontributie f 17,50); Jeugd/studieleden f 7,50 per jaar. Het maandblad wordt aan alle leden gratis toegezonden.
Abonnementsprijs voor verenigingen en instellingen: f 25,— per jaar.

INHOUD:

Jubileumviering	37
In memoriam drs. R. R. van Wessem	38
Verslagen van de maandvergaderingen	39
De Sint Pietersberg: een minnelijke schikking dringend gewenst	42
A.W.F. Meyer: Een schedel van de Tegelse bever in het Natuurhistorisch Museum	44
A.W.F. Meyer: Een beverrat uit Zutendaal (B.)	46
Verzoek om medewerking voor het vervaardigen van een holle-wegen-kaart van Zuid Limburg	47
De natuur in	omslag III
Aankondiging van de maandvergaderingen	omslag IV
Verschenen	omslag IV
Sint Pietersberg - tentoonstelling	omslag IV

Foto omslag:

Bloeiende meidoorn in 'n bolle weg.

fotoarchief de Wever.

JUBILEUMVIERING
 bij gelegenheid van de
100ste GEBOORTEDAG VAN RECTOR JOS. CREMERS
 en het 60-jarig bestaan van het
NATUURHISTORISCH MUSEUM te MAASTRICHT

door het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg
 en het Natuurhistorisch Museum te Maastricht

Programma :

Vrijdag 1 juni:

- 09.30 - 11.30 uur *Begroeting* der gasten door het Genootschapsbestuur en de Museumdirectie in het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7 te Maastricht.
 Gelegenheid tot het bezichtigen van enkele nieuw ingerichte museum-zalen en van een kleine expositie van oude kruidboeken en herbaria uit het stadsbezit.
 Tussen 10.00 en 11.00 uur zal een kopje koffie worden aangeboden.
- 11.45 - 12.15 uur *Ontvangst* door het stadsbestuur op het stadhuis.
- 12.30 - 13.30 uur *Gezamenlijke lunch* in het Restaurant „Maaspaviljoen”. Kosten f 6,—.
- 13.45 - 14.00 uur *Opening* van het wetenschappelijk gedeelte in de concertzaal van het conservatorium door de voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap.
- 14.00 - 14.30 uur Dr. G. A. J. BECKERS (Beek)
 „Rector Cremers temidden van zijn tijdgenoten”.
- 14.45 - 15.15 uur Dr. L. J. VANDEWIELE (Gent)
 „Pre-dodoense Nederlandse geschriften over kruiden”.
- 15.30 - 16.00 uur Theepauze.
- 16.00 - 16.30 uur Dr. W. H. ZAGWIJN (Haarlem)
 „Tegelen: Landschap, Flora, Fauna en Klimaat circa 2 miljoen jaar geleden”.
- 16.45 - 17.15 uur Prof. dr. J. LECLERCQ (Jupille-Liège)
 „Le destin des abeilles et des guêpes dans la région herbagère belge de l'Entre-Vesdre-et-Meuse”.
- 17.45 - 18.15 uur Gelegenheid voor een *apéritief* in het Restaurant „Momus” (Vrijthof)
- 18.15 - 20.15 uur *Gezamenlijk diner* in Restaurant Momus (Vrijthof). Kosten f 14,50.
- 20.45 - 23.00 uur *Concert* in de concertzaal van het conservatorium.

Zaterdag 2 juni:

- 09.15 - 09.45 uur Prof. dr. L. J. PONS (Wageningen)
 „Enkele aspecten van de bodem van Zuid Limburg”.
- 10.00 - 10.30 uur Prof. dr. V. WESTHOFF (Nijmegen)
 „Vegetatie en bodem op de beekdal-hellingen van het Krijt-district”.
- 10.45 - 11.15 uur Koffiepauze.
- 11.15 - 11.45 uur Prof. dr. A. PUNT (Amsterdam)
 „Vleermuis-reservaten, een taak voor Zuid Limburg”.
- 12.00 - 12.30 uur Prof. dr. E. VOIGT (Hamburg)
 „Über die Bedeutung der Hardgrounds für die Evertebraten-Fauna der Maastrichter Tuffkreide”.
- 12.45 - 13.00 uur *Slotwoord* door de Directeur van het Natuurhistorisch Museum.
- 13.30 - 14.30 uur *Gezamenlijke lunch* in Restaurant „Fort St. Pieter”. Kosten f 6,25.
- 15.00 - 18.00 uur *Rondwandelingen* in en om Maastricht met keuze uit twee programma's:
 a. door de onderaardse groeven in de St. Pietersberg en door de ENCI-groeve (een fossiel als aandekken);
 b. door de binnenstad met o.a. de stadswallen, het Stokstraat-kwartier, het stadhuis, enz.
 (bij slecht weer bezoek aan Maastrichtse Musea: Bonnefanten-Museum, Schatkamer van St. Servaas).

IN MEMORIAM

In de nacht van 25 op 26 februari is, geheel onverwacht, overleden ons lid

RENATA REGINA van WESSEM, biol. drs.

Hoofd van de Educatieve Dienst van het Natuurhistorisch Museum te Maastricht, geboren op 28 april 1934 te Malang (Indonesië).

Als genootschapslid toonde zij zich een opvallend trouw bezoeker van de vergaderingen; zij nam aan vrijwel al onze excursies deel.

Regien van Wessem was een bescheiden persoon, die intens genoot van het vele, dat de natuur in onze streken in zo ruime mate biedt. Haar grote parate kennis omtrent alles wat groeit en bloeit stelde zij steeds weer in dienst van ieder, die haar om raad

vroeg. Haar enthousiasme voor de natuur en de bescherming ervan was kenmerkend.

Sinds 1 januari 1966 behoorde zij tot de staf van het Natuurhistorisch Museum. Zij was er belast met de leiding van de Educatieve Dienst. Het was in vele opzichten pionierswerk. Alleen door stug volhouden en steeds weer opnieuw proberen is het haar tenslotte gelukt vele Maastrichtse scholen blijvend de weg naar het Museum te doen vinden. De bezoek-cijfers van de laatste jaren spreken in dit opzicht duidelijke taal.

Niet alleen de nieuw opgezette „museum-lessen” werden door haar georganiseerd. Ook de regelmatige verzorging van de terraria en aquaria stond onder haar leiding; dankzij haar bemoeienissen konden de hierbij in de beginne ondervonden moeilijkheden grotendeels overwonnen worden. Het bijenvolkje verzorgde zij persoonlijk met opvallende toewijding.

Als biologe was zij in de eerste plaats botanisch geïnteresseerd. Voor het Museum gaf zij in dit kader leiding aan de verzorging van de botanische tuin en de herbaria. Zij deed dit uit liefde voor het vak, geheel buiten haar educatieve museumwerk om.

Een recent hoogtepunt in haar leven vormde ongetwijfeld haar grote aandeel in de samenstelling van het draaiboek voor de rondreis-expositie „Niet Morgen Maar Nu”, geheel gewijd aan de problemen van natuurbehoud en milieu-bescherming. Talrijk waren de spreekbeurten, die door haar over dit onderwerp werden gehouden voor gezelschappen van zeer uiteenlopende aard in vele plaatsen in de provincie.

Zij had slechts een half-time aanstelling, maar was bijna voortdurend in of voor het museum aan het werk. Het was deze enorme toewijding en de bereidheid om steeds weer voor een collega in de bres te springen, die haar typeerden.

Zo zullen wij ook aan haar blijven denken.

D. G. Montagne

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op 1 februari 1973

Nadat de voorzitter de talrijke aanwezigen hartelijk welkom heeft geheten, zegt hij zeer verheugd te zijn dat reeds 88 leden met een totaalbedrag van f 550,— gehoor hebben gegeven aan het verzoek om bij het overmaken van hun contributie indien mogelijk iets meer te storten ter leniging van onze financiële zorgen.

Van de Werkgroep Milieuhygiëne Groningen is een verzoek ontvangen om door het plaatsen van een handtekening in te stemmen met haar pogingen de inpoldering van de Dollard te helpen verhinderen. Dit gebied is een uitzonderlijk broed- en fouragegebied voor kluten en vanaf het najaar tot aan de lente de belangrijkste pleisterplaats in Westeuropa voor diverse ganzensoorten. Gedurende de pauze bewijzen vrijwel alle aanwezigen met hun handtekening hun instemming met dit lofwaardig streven van onze noordelijke natuurvrienden.

Dan is het woord aan de heren P. J. Felder en P. C. M. Rademakers die spreken over de resultaten en conclusies betreffende de opgraving van de prehistorisch vuursteenmijnen te Rijckholt St. Geertruid.

De heer Rademakers geeft een samenvatting over de exploratiewerkzaamheden van het weer toegankelijk maken van de 5000 jaar oude mijngangen aan de hand van een groot aantal dia's.

De heer Felder gaat in op de winning van de vuursteen, de bewerking tot gereedschappen en de verspreiding hiervan over Westeuropa. In een afzonderlijk artikel in het maandblad zal het onderzoekingswerk rond deze vuursteenmijnen uitvoerig belicht worden.

In zijn dankwoord spreekt de voorzitter zijn bewondering uit over dit omvangrijke en belangrijke werk door een groep enthousiaste onderzoekers verricht. Zij heeft hiermede de wetenschap op dit terrein ten zeerste gediend, hetgeen moge blijken uit de grote belangstelling hiervoor tot ver over onze grenzen.

Opmerkelijk noemt hij het ook dat men 5000 jaar geleden – zij het misschien onbewust – al milieubesef had. Bij de onderzoekingen is namelijk gebleken dat na het winnen van de vuursteen het onbruikbare materiaal weer in de gangen en schachten werd terug gebracht. Wij zouden vandaag de dag daar nog een voorbeeld aan kunnen nemen. Met een dankbaar applaus onderstrepen de aanwezigen hun instemming met deze zeer interessante lezing.

De heren W. en J. Felder en Kraayenhagen gaan volgende week naar Engeland waar zij op uitnodiging van de afdeling Prehistorie van het British Museum te Londen de voorhistorische vuursteenmijnen in Grime's Graves (Norfolk) zullen bezoeken, ter voorbereiding van een a.s. exploratie, waarbij de Limburgse groep voor de opzet der werkzaamheden gedurende een maand zal worden ingeschakeld.

te Heerlen op 6 februari 1973

Aan B. en W. en aan de Raad van Heerlen wordt een schrijven gericht waarin de deelnemers van bovengenoemde vergadering stellen dat een vijfde toegangsweg naar het Aambos het karakter van dit bos aanzienlijk zal schaden; verzocht wordt dit plan niet te laten doorgaan. Ook wordt door alle deelnemers een lijst ondertekend waarin bij de regering gepleit wordt om het overtollige water uit oostelijk Groningen en Drente niet via een kanaal dwars door de Dollard te laten afvloeien.

Daarna krijgt de heer Friedericy het woord over zijn aangekondigde lezing: een reis in Canada. Hij bezocht het z.o. deel van dit land, namelijk Ottawa, Toronto met omgeving, een gebied dat rijk is aan meren en rivieren; het water was echter sterk verontreinigd! Behalve meren komen er ook uitgestrekte bossen voor. De steden dragen sterk een engels karakter, zowel staatsrechterlijk als door huizenbouw. Als voorbeeld, een stadje gelegen aan een rivier draagt de naam London en de rivier heet Thames. Aan de hand van talrijke dia's geeft Spr. de aanwezigen een indruk van vogels, insecten en bloemen die hij aangetroffen heeft. Over het algemeen zijn het soorten die voor de meeste aanwezigen onbekend zijn

behalve de grijze eekhoorn, kardinaalsvogel en *Rudbeckia hirta*.

Een bijzondere plant is wel *Sarracenia purpurea*, een vleesetende plant. Deze heeft een kruipende, dicht met bladeren bezette wortelstok. Een aantal bladeren is buis-trechtersvormig en 20 cm lang. De opening van de buis is geheel vrij, waarin mieren, maar ook vliegende insecten door lokmiddelen worden aangetrokken: vanaf grote afstand door opvallende kleuren, vlakbij door honingklieren aan de ingang van de trechter. Bij *S. purpurea* is de buis niet bedekt door een klep (bij andere soorten uit dit geslacht wel), waardoor de trechter grotendeels met water gevuld is. Onder de zone met honingklieren is een glijzone, daarna een gedeelte voorzien van naar beneden gerichte haren die als een fuik werkt. De prooidieren belanden tenslotte in het water waar ze vergaan. *S. purpurea* is in staat dit water met de daarin opgeloste stoffen op te zuigen. De vraag of de prooi verteerd wordt door enzymen die door de plant zelf afgescheiden zijn, of door middel van bacteriën is nog niet opgelost. Bij een andere soort wordt afscheiding van enzymen voor mogelijk gehouden.

te Heerlen op 13 maart 1973

De heer Bult heeft het uitstekende idee gehad om voor zijn voordracht enige onderwerpen uit te kiezen van gebieden die nu erg in de belangstelling staan. Vooral van de Schinveldse bossen vertoont hij zeer veel dia's van vogels, o.a. spechtensoorten, uilen, boomklever, boomkruiper en lijsterachtigen. Van de meeste ervan worden tevens nestholten en eventueel jongen vertoond. Zo ook het kunstige nest van de staartmees. Zeer in de smaak valt ook dat gelijktijdig met het vertoonde beeld van een aantal soorten ook de zang of roep van deze werd weergegeven. Opvallend is het grote aantal buizerden dat daar enige tijd gedurende de winter verblijf houdt.

Een tweede gebied dat in de belangstelling staat is de Dollard, waar o.a. duizenden kluten een deel van de winter doorbrengen. Deze hebben om voedsel te kunnen zoeken een terrein nodig met een zeer fijne slibbodem en deze plaatsen worden steeds zeldzamer.

Ook worden beelden vertoond van enige wilde zwanensoorten en verheugend is het feit dat dit jaar ook weer jongen aanwezig waren, die de laatste jaren steeds afwezig bleken te zijn.

Tot slot wordt een aantal dia's vertoond die betrekking hebben op de werkgroep die zich bezig houdt met de studie van de omgeving van de Maas.

te Maastricht op 1 maart 1973

Daar de voorzitter wegens ziekte verhinderd is, opent de vice-voorzitter dr. P. J. van Nieuwenhoven de vergadering en heet de talrijke aanwezigen hartelijk welkom. Dan geeft hij het woord aan dr. D. G. Montagne, directeur van het Natuurhistorisch Museum, die mededeling doet van het plotseling overlijden van mej. drs. R. R. van Wessem, hoofd van de Educatieve Dienst van het museum. In enkele gevoelige woorden schetst hij haar als een kundig bioloog en een zeer toegewijde medewerkster. Ter nagedachtenis wordt door de aanwezigen een ogenblik van stilte in acht genomen. (In memoriam op blz. 38). Namens de werkgroep „Behoud Schinveldse Bossen” biedt de heer van Geel aan mevr. dr. W. Minis-van de Geyn een boekje bloemen aan als dank voor haar vele werk bij het tot stand komen van het speciale „Schinveldse bossen”-nummer. Een afzonderlijke publicatie verhoogt de verspreidingsmogelijkheid van deze reeks artikelen. Op initiatief van de heer Gregoire plaatsen de aanwezigen hun handtekening als adhesiebetuiging met het streven van de werkgroep tot behoud van deze bossen.

Dan is het woord aan de heer en mevrouw van Nieuwenhoven, die om beurten verslag doen van hun recente reis naar Ecuador en de Galapagos eilanden. Een groot aantal zeer fraaie dia's ondersteunen hun boeiend verhaal. Eerst worden de toehoorders meegenomen op hun tocht over het Andesgebergte met zijn schilderachtige indianendorpjes. Afbeeldingen van vele bloemen en planten, – van de meesten moet de spreker de naam schuldig blijven omdat in heel Ecuador geen encyclopedie van de landelijke flora schijnt te bestaan, – geven blijk van zijn talent als fotograaf. Na enige dagen wordt dan per schip

koers gezet naar de ca. 1000 km. ten westen van Ecuador gelegen Galapagos eilanden.

Dit is de derde lezing die onder auspiciën van het Genootschap over dit fascinerende gebied gehouden wordt, zodat voor een opsomming van de uitzonderlijke fauna verwezen kan worden naar de verslagen van voorgaande causerieën (zie Natuurhist. Maandblad jrg. 59, no. 11 blz. 166 en jrg. 61, no. 10 blz. 141).

Opvallend is de grote zorgvuldigheid waarmee de heer en mevrouw van Nieuwenhoven hun verslag hebben opgebouwd en door middel van vele zeer geslaagde dia's illustreerden. En als men de grote verscheidenheid van deze unieke dierenwereld de revue ziet passeren, dan mag men gelukkig en dankbaar zijn dat het Wereld Natuur Fonds zich ingezet heeft voor het behoud van het uitermate interessante dierenleven op deze eilanden. Misschien is het juist nog niet te laat!

Een langdurig applaus onderstreept de dank van de aanwezigen voor dit boeiende en leerzame reisverslag.

te Heerlen op 3 april 1973

Van het college van B. en W. van Heerlen is een schrijven ontvangen, gericht aan het Natuurhistorisch Genootschap, afd. Heerlen, waarin medegedeeld wordt dat besloten is voorshands af te zien van de uitvoering van het plan voor het verbeteren van de toegankelijkheid van het Aambos. Dit als antwoord op een schrijven van onze afdeling, waarin gemotiveerd werd, waarom dit plan niet wenselijk is. Ir van Geel laat het kunstige nestje zien van de Dwergmuis. Dit dier is 6-7 cm met een staart van 5-6 cm lang. De rugzijde is meestal roodbruin, de onderzijde bijna wit. Het dier leeft in graan, riet, biezen of ruigte. Dank zij zijn grijpstaart en zijn lichte gewicht kan het de dunste sprietten op- en afklimmen, ja zelfs een loodrecht gespannen draad naaigaren. Het leeft van zaden, insecten, bessen e.d. Het nest hangt op een hoogte van 1-1,5 m. Tengevolge van zijn levenswijze heeft deze soort minder te lijden van natte periodes, die voor andere muizesoorten fataal zijn. De winter wordt doorgebracht in

gaten in de grond, onder stropakken of in schuren. Vervolgens laat Dr Dijkstra enige dia's zien van Tenerife, een Canarisch eiland. Het is geheel opgebouwd uit vulcanisch gesteente, dat zeer poreus is en zuur reageert. Men kan drie zônes onderscheiden, de onderste tot ongeveer 700 m hoog is sterk in cultuur gebracht, er worden o.a. veel bananen verbouwd. De cultures zijn omgeven door muurtjes gebouwd van lava, waartussen vele openingen uitgespaard zijn. Hier kan de vochtige zeewind door heen waaien, waarbij enig vocht condenseert. In de tuinen kweekt men allerlei gewassen, zoals Oostindische kers, Leeuwebek, Goudsbloem, Slaapmutsjes, enz. of soorten die het bij ons beter binnenshuis doen zoals Hibiscus, Oleander, Camellia, Passiebloem, Ismea, enz. Verscheidene soorten verwilderen gemakkelijk en kunnen de zachte winter overleven. Bovendien heeft men allerlei gewassen uit alle werelddelen aangevoerd wat erg verwarrend is voor de botanicus die meer belang stelt in de inheemse flora. Van deze is *Dracaena draco*, Drakenboom, het interessantste. Zijn naam dankt hij aan het sap dat rood van kleur is, het werd vroeger door de oorspronkelijke bevolking, de Guanaches, gebruikt voor het balsemen van hun lijken. Slechts enkele exemplaren hebben de bevolking overleefd en worden nu beschermd. Boven deze zône begint het nevelbos, omdat daar iedere morgen tegen een uur of tien de vochtige zeewind gaat condenseren tot nevel of motregen. Het bos biedt weinig variatie. De derde zône boven dit bos gelegen is erg droog, overdag zonnig en heet, maar het koelt tegen de avond sterk af. Buiten de verharde weg die bijna tot de top, de Teide, op een hoogte van 3718 m. loopt, is dit terrein onbegaanbaar, vanwege het losse puim en stenen. De begroeiing is zeer spaarzaam en de soorten zijn aan dit afwisselend hete en koude, maar ook droge klimaat aangepast. Enkele soorten zijn *Euphorbia canariensis*, Teide-„brem”, *Sedum*-, *Nepeta* (Kattekruid) en *Echium*soorten (Slangekruid). Tenslotte laten de dames Sterken enige dia's zien van de Floriade (Amsterdam 1972) en opnamen uit de omgeving van Heerlen.

DE SINT-PIETERSBERG: EEN MINNELIJKE SCHIKKING DRINGEND GEWENST

(naar een radiouitzending van de Vara, Hilversum op 10-I-1973, door pater Landewald Janssen te Heusden, België).

De Sint-Pietersberg is een bedreigd natuurmonument. Zowel Nederlandse als Belgische natuurvrienden zijn met zijn lot begaan.

De Sint Pietersberg is een heuvelrug, acht km lang, gelegen tussen de rivieren Maas en Geer (Jeker), die in Maastricht samenvloeien. De berg vormt dan ook een natuurlijke afsluiting van het Maasdal vanaf de wijk Sint Pieter te Maastricht tot nabij het Belgische stadje Visé.

De bodem heeft een typische samenstelling: in de ondergrond liggen kalksteenlagen, waarin zich vuursteenbanden bevinden (silex). Hierop vindt men zand en kiezel en ook leem (löss), voornamelijk uit het kwartaire tijdperk.

De wetenschapsmensen achten de Sint Pietersberg erg belangrijk, waarom dacht U?

De Sint Pietersberg heeft een hoge wetenschappelijke waarde, vooreerst vanwege zijn flora en fauna: er komen soorten voor, die elders alleen maar in Midden- en Zuid-Europa gevonden worden! Daardoor is zijn flora enig! Voor in onze streken geheel zeldzame planten verwijzen zowel de Nederlandse als de Belgische flora's graag naar de Sint Pietersberg. Er werd nog onlangs een twintigtal orchideeën opgetekend.

Insectensoorten, die van geen enkele andere plaats in Nederland of België vermeld worden, behoren tot zijn fauna.

In het verleden werden de noordelijke delen uitgebaat voor mergelsteen. Zo ontstonden grotten en gangen van historisch en geologisch belang. Daaren-

boven bestuderen Nederlandse onderzoekers daar de winterkwartieren van verscheidene soorten vleurmuizen.

De beboste heuvelrand is geologisch belangrijk wegens zijn diepe natuurlijke trechters. Op diezelfde heuvelkruin troonde het historische kasteel van Caestert, verleden jaar, helaas, door brandschade geteisterd, waarna ingestort.

Landschappelijk bieden de steile heuvelflanken een indrukwekkende aanblik vanuit de Maasvallei.

De wetenschappelijke biografie van de Sint Pietersberg munt dan ook uit door zijn omvang en verscheidenheid.

Een van de beste Belgische specialisten rangschikt de Sint Pietersberg, samen met de Hoge Venen, geheel vooraan op de lijst van de te beschermen natuurgebieden.

De Sint Pietersberg wordt erg bedreigd.

Het noordelijk gedeelte wordt uitgebaat door een Nederlandse cementfabriek, de zuidelijke punt door een Belgische. Ook het domein van Caestert is eigendom van een cementfabriek.

Het gehele Belgische gedeelte schijnt trouwens officieel gepland te zijn als industriegebied.

Werd er in het verleden aan beschermingsactie gedaan?

Sedert vele jaren werden vriendschappelijke gesprekken gevoerd tussen de uitbaters en de Belgisch-Nederlandse Commissie voor de bescherming van de Sint Pietersberg. Er werden enige resultaten bereikt: in Nederland werden door toedoen van de provinciale overheid de flanken van de berg, die ook daar landschappelijk en wetenschappelijk het belangrijkste zijn, veilig gesteld. Sommige Belgische gedeelten, die aan gemeenten toebehoren, kregen een – weliswaar voorlopig en verbreekbaar – statuut van bescherming.

Wat wenst de Belgisch-Nederlandse Commissie in de toekomst te doen?

De Commissie werd onlangs nog uitgebreid. Zij wenst een minnelijke schikking. Zij verlangt dat de uitbating zou gericht blijven op de hoogvlakte. Zo blijven de flanken gespaard, althans de meest waardevolle gedeelten daarvan. Deze zouden een definitief statuut van bescherming dienen te bekomen.

Voorts verlangt de Commissie dat de uitgebate gedeelten zoveel mogelijk, volgens ecologische principes worden hersteld en beheerd.

Tegelijk wensen wij de publieke opinie te sensibiliseren. Zo zal begin mei een „Week van de Sint Pietersberg” worden georganiseerd in het Belgisch grensdorpje Kanne.

NASCHRIFT :

De „Belgisch-Nederlandse wetenschappelijke Commissie voor de bescherming van de Sint Pietersberg” vergaderde te Luik op 18 januari 1973. Op de vraag of geheel het gebied van de Sint Pietersberg, in de provincie Luik gelegen, urbanistisch als industriezone was gepland, werd geantwoord: „Geheel het gebied, behalve de flanken (les thicrs): deze werden gepland als groene zone.” Het antwoord kwam van de Heer F. Robert, lid van de Koninklijke Commissie voor Landschappen. Het betekent een correctie op een zin uit bovenstaand radiogesprek, waarin wordt gesteld dat geheel het gebied als industriezone zou zijn gepland.

De Heer F. Robert is eveneens lid van de „Economische Commissie van de Benelux-landen”. Hij was op onze vergadering te Luik in die hoedanigheid uitgenodigd. In zijn uiteenzetting gaf hij een inzicht in de activiteiten van deze Benelux-Commissie, om de economische en landschappelijke belangen te coördineren. Hij toonde een stafkaart van de Sint Pietersberg en zijn omgeving waarop in verschillende tinten de te beschermen zones waren aangeduid.

Zone A, met de hoogste optie van bescherming, omvat op die kaart de Thier de Nivelles, de Thier de Lanaye en de Thier des Vignes. (Daarenboven enige biologisch-eerste-ranggebieden van de Jekervallei).

Zone B betreft een bufferzone van 50 m ter bescherming van de onder A vermelde gebieden.

Voor het opmaken van deze kaart, die de betekenis heeft van een voorstel aan de Benelux-commissie, had de Heer Robert een beroep gedaan op Professor J. L. Ramaut. Een copie van deze kaart is toevertrouwd aan de heer M. Verbeeck, conservator

van het Natuurhistorisch Museum te Bokrijk met de bedoeling ze te laten exposeren op de a.s. Sint Pietersberg-tentoonstelling te Kanne.

De pogingen van de heren Robert en Ramaut tot bescherming van de Sint Pietersberg verdienen, dat spreekt vanzelf, een ieders hoogste waardering en meest oprechte dank.

Een bijzonder pijnlijke verrassing was evenwel de constatacie dat op deze kaart het gebied van de Sint Pietersberg, noordelijk van de Albertkanaal-geul, nl. het gebied van Caestert niet werd opgenomen noch in zone A noch in zone B.

Het volstaat te verwijzen naar de verschillende publicaties over dit gedeelte (in het bijzonder „Flora en Fauna van het gebied van Caestert tussen Kanne en Ternaaien”) om die nalatigheid als wetenschappelijk volstrekt onverantwoord, onbegrijpelijk en onaanvaardbaar te bestempelen. Zowel om zijn zeer diverse wetenschappelijk als om zijn hoogst esthetisch belang verdient dit gebied minstens als gelijkwaardig te worden beschouwd en gepland als de overige delen van de Sint Pietersberg.

Eerlijkheidshalve voegen we hieraan toe dat *noch de heer Robert noch de heer Ramaut verantwoordelijk zijn voor deze nalatigheid. Wel integendeel! Zij ook betreuren dat het gebied van Caestert op dit plan ontbreekt. Aan hun voorstel werden nadien door bepaalde instanties wijzigingen aangebracht.*

Op de laatste vergadering van de „Wetenschappelijke Vereniging van Limburg” te Bokrijk werd reeds unaniem besloten zich, samen met onze Nederlandse Vrienden, om die zaak te becommenten.

Laat ieder dic met het lot van de Sint Pietersberg is begaan, zijn stem horen!

L. J.

OVER DE UITGAVEN SINT PIETERSBERG

Van de brochure, uitgegeven door de Nederlands-Belgische Wetenschappelijke Commissie ter bescherming van de Sint Pietersberg, zijn nog verkrijgbaar aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7 Maastricht:

no. 2	Het landschap van Caestert	f 2,—
no. 4	Les Thicrs de Lanaye et des Vignes à Lanaye	f 2,—
no. 6	Les blocs erratiques de Caestert	f 2,—
no. 8	Flora en fauna van Caestert tussen Kanne en Ternaaien	f 5,—
no. 9	Les Chauves-Souris de la region frontiere belgo-néerlandaise	f 4,—

Ook is nog verkrijgbaar:

Ir. D. C. van Schaik: Maastricht en de Sint Pietersberg f 3,50

EEN SCHEDEL VAN DE TEGELSE BEVER, TROGONTERIUM BOISVILLETTI (LAUGEL) IN HET NATUURHISTORISCH MUSEUM

door A. W. F. Meijer
Natuurhistorisch Museum, Maastricht.

In één van de Tiglien¹)-vitrines van ons museum bevond zich tot voor kort een opmerkelijk voorwerp. Een limoniet²)-konkretie, die min of meer de vorm van een schedel bezat en ter bescherming gedeeltelijk in een korst van gips was gevat. Uit de konkretie staken de bovenkaakskiezen van *Trogotherium boisvilletti* naar buiten.

Men kan zich afvragen met welk doel dit stuk in de vitrine was geplaatst, want er zijn mooiere kaken en kiezen van dit dier in onze kollekties te vinden.

Was het misschien, om een idee te geven van de grootte van de schedel? Of bedoeld als een voorbeeld van konkretievorming rondom beenderen, zoals men die wel vaker in bepaalde niveaus van de Tegelse klei aantrof?

Of bevatte de konkretie een geheim, dat men schroomde te ontsluiten? In de katalogus, die hij destijds aanlegde, is Rector Cremers ook al niet bijzonder mededeelzaam: „267 en 268,³) 2 kaken, in gips gevat”. Verder verwijst hij naar een brief van Dr. A. Schreuder over deze stukken, gedateerd 20 december 1930.

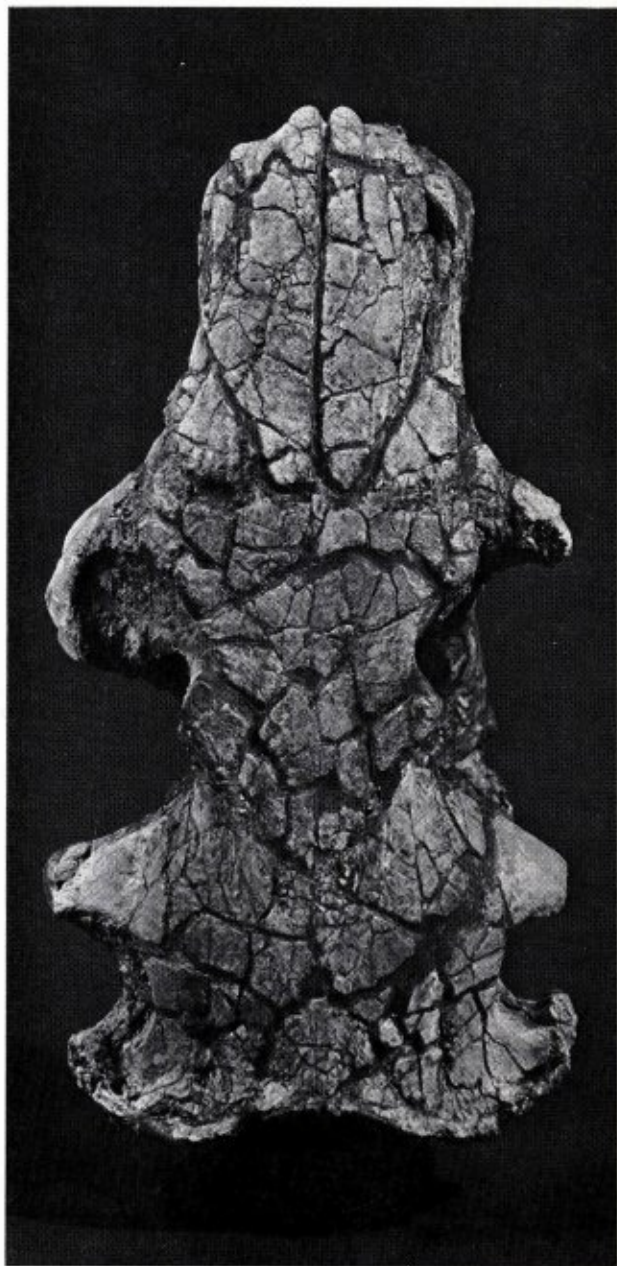
Op gegeven moment werd onze nieuwsgierigheid te groot en besloten we, om een poging te wagen de konkretie verder uit te prepareren.

Al bij het eerste verwijderen van de omringende korst werd ons duidelijk, dat er een schedel in moest zitten, maar ook, dat de schedelbeenderen in kleine stukjes waren uiteengevallen.

¹) Tiglien: de warmere periode tussen de eerste en tweede ijstijd van het ijstijdvak.

²) limoniet of klei-ijzersteen, $Fe_2O_3 \cdot n(H_2O)$.

³) onder nr. 268 waren de bijbehorende snijtanden apart in de kollektie opgenomen.

Schedel van *Trogotherium Boisvilletti* (Laugel)
NHMM. St. 2263 G. Van boven gezien ($\frac{3}{4}$ ware grootte).

Een (achteraf gezien gelukkig) toeval wilde, dat pas in de loop van de preparatie de door Rector Cremers genoemde brief werd gelezen. Dr. Schreuder (die door haar wetenschappelijk werk aan de fauna van Tegelen een internationale faam verwierf) schreef erin aan de Rector, dat zij geprobeerd had om de schedel uit te prepareren, doch tot de slotsom was gekomen, dat door de konkretie-vorming al het been was verwoest.

Ongetwijfeld is de ervaring van Dr. Schreuder geweest, dat bij een dergelijke fossilisatie het prepareren meestal op een fiasco uitliep.

Het wordt nu duidelijk, waarom men destijds geen verder onderzoek meer heeft verricht naar de inhoud van de konkretie, en deze meer dan veertig jaar ongemoeid heeft gelaten.

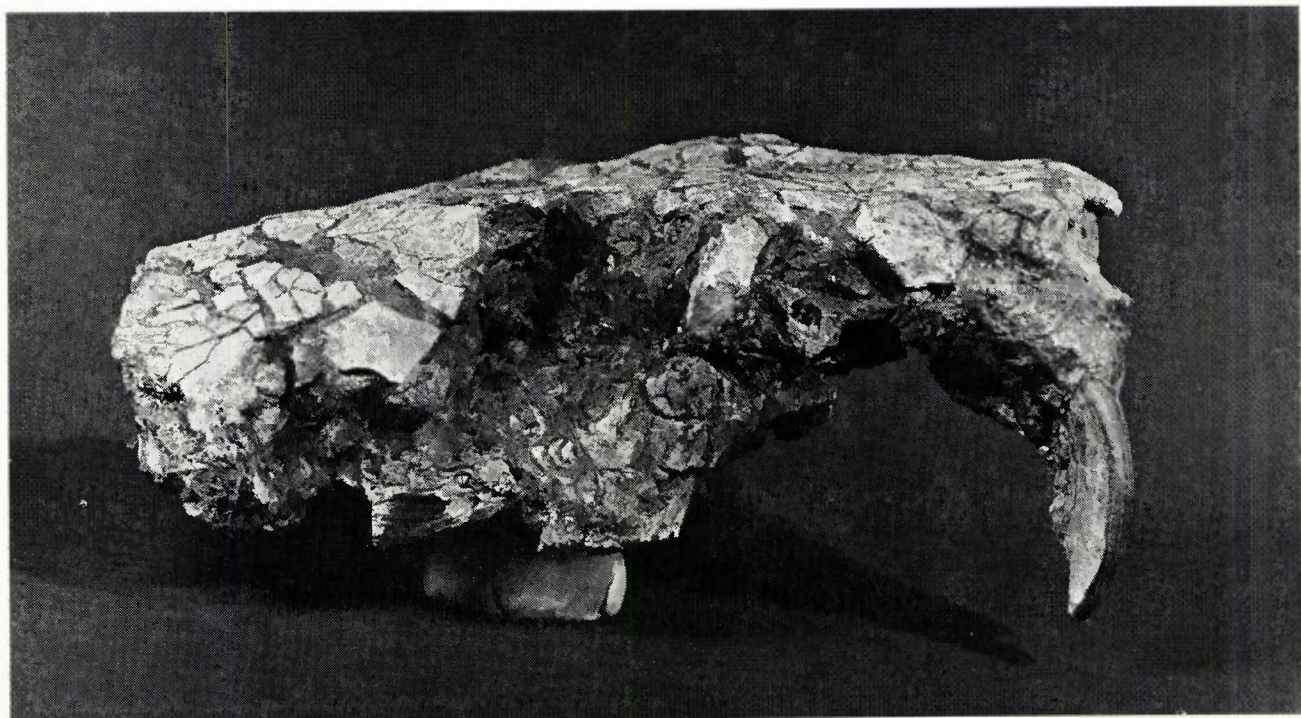
Onze eerste resultaten waren echter gunstig, zodat

we konden doorgaan met prepareren, zonder het risico te lopen voor „eigenwijs” te worden versleten. Het uiteindelijke resultaat ziet u op de foto's.

In feite is de gehele schedel – met uitzondering van de jukbogen – bewaard gebleven. Aan de onderkant liepen de limoniet-korsten echter gedeeltelijk door het bot heen, waardoor dit vergruisde.

De schedelbeenderen zijn in kleine stukjes gebroken, die nog wel in onderling verband liggen, maar niet meer tegen elkaar; er is sediment tussengedrongen. Kennelijk is de vorming van de konkretie gepaard gegaan met een volumevermeerdering van het materiaal binnen de schedel, waardoor deze als het ware werd opgeblazen.

Tenslotte kan men de vraag stellen, hoeveel schedels van *Trogotherium boisvilletti* in de loop van de tijd in de Tegelse klei zijn gevonden.

Schedel van rechts gezien. ($\frac{3}{4}$ ware grootte).

In Teylers Museum in Haarlem bevindt zich een schedel, die qua fossilisatie veel op het „Maastrichtse” exemplaar lijkt; hij is echter minder compleet.

Het Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie in Leiden bezit, behalve een steenkern van een schedel, waaraan vele details, o.a. van de bouw van de hersenen te zien zijn, een fraaie schedel met bijbehorende onderkaken.

Onze schedel is dus de derde, die bekend is.

Het is merkwaardig, dat in een afzetting, waarin zoveel resten (waaronder schedeldelen) van *Trogotherium* zijn gevonden dat men wel van „Trogotherium-klei” spreekt, niet meer schedels zijn aangetroffen.

Al met al is ons museum een belangrijke aanwinst rijker geworden – of eigenlijk niet, want de schedel was er al, doch wachtte slechts op onthulling.

Summary

A limonite concretion from the Teglian clay (Lower Pleistocene, Dutch province of Limburg), since long exhibited in the Natuurhistorisch Museum at Maastricht, after preparation proved to contain an almost complete skull of the Castorid *Trogotherium boisvilletti* (Laugel).

Although fragments of skull and dentition of this animal are far from rare among the fossils from Teglian deposits, complete skulls have seldom been found. In fact, the specimen mentioned above is the third known, the others being kept in the Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie at Leiden and in Teylers Museum at Haarlem.

Literatuur

- I. M. v. d. Vlerk & F. Florschütz 1950: Nederland in het IJstijdvak. W. de Haan N.V., Utrecht. (geschiedt als algemene orientatie).
- A. Schreuder 1949: Nieuwe zoogdierfossielen uit de Tegelse klei. Geologie en Mijnbouw 11 vol. 11: p. 115-126. (geeft een afbeelding en beschrijving van de schedels in Leiden en Haarlem).

EEN BEVERRAT UIT ZUTENDAAL (B.)

Zondag 28 januari l.l. vonden de heren L. Heuvels, Fr. Jongen en A. Meijer tijdens een wandeling door de bossen van Zutendaal (B.) het nog tamelijk verse kadaver van een Beverrat (*Myocastor coypus*). Nu is de Beverrat een knaagdier dat thuishoort in de gematigde streken van Zuid Amerika, zodat men zich afvraagt hoe hij in Zutendaal terecht is gekomen. Wie ooit de piekharige pels van een levende Beverrat heeft gezien, kan zich nauwelijks voorstellen dat die enige waarde heeft. Toch werden deze dieren, die ook wel Nutria worden genoemd, na 1930 ook in Europa op vele plaatsen als pelsdier gefokt. Hierbij ging het de fokker om de dichte, fluweelzachte laag onderbont, die pas zichtbaar wordt wanneer de lange piekharen zijn uitgetrokken.

Ik herinner me een vakantie in Tubbergen – het was in het begin van de vijftiger jaren – doorgebracht op zo'n Nutria-farm. „Gerrit de Stotteraar”, evenals de inbreker waar hij naar was genoemd, had een indrukwekkende reputatie op het gebied van ontvluchtelingen en had zelfs een keer kans gezien om zich door 15 centimeter beton heen te knagen.

Evenals zijn naamgenoot werd hij steeds na korte of langere tijd weer gevangen en teruggebracht.

Ook de thans gevonden Beverrat zal wel zo'n vluchteling zijn. Het is een middelgroot mannetje (totale lengte 90 cm, staartlengte 36,5 cm) met een geelwitte vacht; de kleur van de ogen is helaas niet meer vast te stellen. Het dier vertoonde geen verwondingen. De lichte kleur van de vacht is geen zeldzaamheid: sommige farmhouders legden zich toe op het fokken van lichtgekleurde ex., waarvan de huiden gemakkelijker in de diverse modekleuren waren te verven.

Door de veranderde mode is Nutria-bont niet meer zo gevraagd en is dientengevolge het aantal farms sterk teruggelopen. Het is mij niet bekend of er in de buurt van Zutendaal Beverratten zijn gehouden of nog worden gehouden. Wellicht is er onder de lezers iemand die mij hierover kan informeren.

A. W. F. Meijer
Nat. Hist. Museum

VERZOEK OM MEDEWERKING VOOR HET VERVAARDIGEN VAN EEN HOLLE-WEGEN-KAART VAN ZUID-LIMBURG

1. Inleiding

De holle wegen in het Zuidlimburgse landschap met hun vaak meters diepe insnijdingen zijn niet alleen historisch, ecologisch of landschappelijk interessant: het zijn ook potentiële wandel-, fiets- en ruiterspaden. Zonder intensieve bescherming zullen zij ongetwijfeld snel ten prooi vallen aan vervuiling, verval, vergraving ten dienste van de woningbouw of ze verdwijnen zoals de Pinweg in Margraten ten behoeve van de mergeexploitatie.

Onder de holle wegen vindt men de belangrijke interlokale routes van het verleden, waaronder ook relaties die aan betekenis hebben ingeboet.

Verrassend is b.v. een wegtracée 's Gravenvoeren-Gulpen, dat een schakel vormde in de relatie Luik-Aken.

Deze weg is dermate in onbruik geraakt, dat een geheel stuk tussen de Mergellandroute en Terlinden volkomen in verval is.

Deze weg is echter een prachtig parcours: opklimmend via diepe insnijdingen in een groen gewelf vanuit 's Gravenvoeren, hogerop prachtige uitzichten, als apotheose een fraai panorama vlak bij de Nederlandse grens, wegvlietend over de Sint-Pietersberg, Maastricht en met een doorkijk tussen Sint-Pietersberg en de Keerderberg en aan de horizon de puddingvormige steenstort van de mijn van Genk.

Verrassend is de matige helling: het is beslist geen Cauberg!

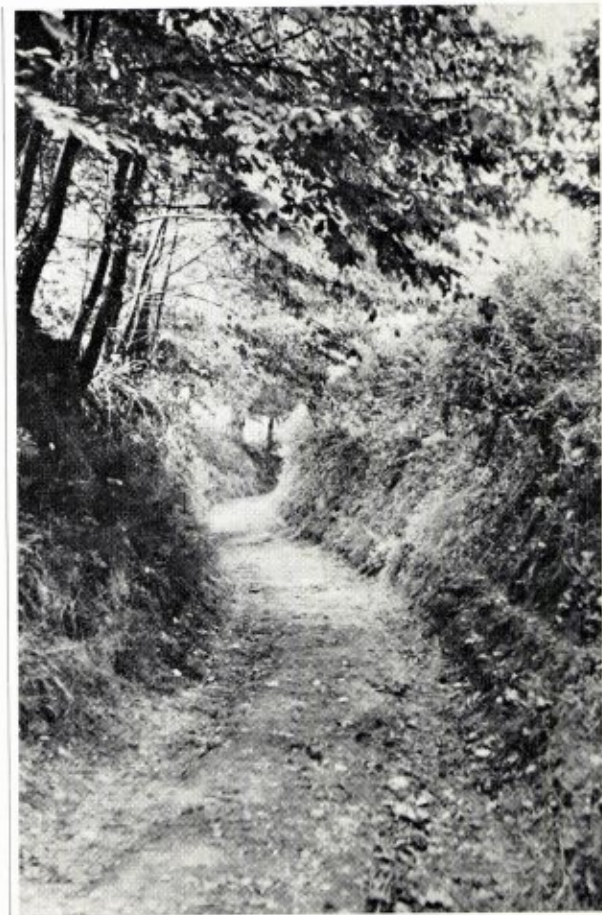
Vorbij de Mergellandroute is het een dichtgegroeide sleuf vol modder, verderop wordt het een veldweg-zonder-meer met een mooi uitzicht over het dal tussen Mheer, Banholt en de heuvelkam, waar deze weg over heen loopt. Bij landschapsreconstructie loopt dit tracee risico's te verdwijnen.

Bij Terlinden — klaarblijkelijk een oud knooppunt — vinden we een stuk asfaltweg, dat eindigt bij de Provinciale Weg Margraten-de Planck. Vorbij de

Provinciale Weg weer een veldwegtracée, dat vlak langs Reijmerstok loopt, hier en daar met een karakteristieke boom en voorbij Reimerstok met een rustige helling en mooie vergezichten afdaalt tot Euveren.

Een wonderlijke weg eigenlijk, zeker als men zich realiseert hoe mild de hellingen eigenlijk zijn, als men het forse relief daarbij in ogenschouw neemt: eenmaal omhoog en eenmaal omlaag en verder behoorlijk rechttoe rechtaan.

Halverwege één nederzetting: Terlinden en verder vrijwel buiten de bebouwing lopend. Een vrijwel

Holle weg, voetpad voor de recreatie.

foto Cultuur Technische Dienst

vergeten landschappelijk monument uit de karrevoerderstijd, maar toch een die de grootste kans heeft om onberoerd de 21e eeuw te halen als we hem intact laten.

Van de meeste andere route's zal men dat aan het eind van de 20e eeuw niet meer kunnen zeggen. De route's Maastricht-Margraten-Gulpen en Eijsden-Gulpen zijn nu reeds niet meer intact. Of de route Bemelen-Gulpen gehandhaafd kan blijven is een grote vraag. Tenslotte zal er een steeds grotere druk komen op het plateau tussen Berg, Sibbe en Margraten en het is de vraag, of men er niet van uit moet gaan, dat van deze route in principe stukken gaan verdwijnen.

In het laatste geval moet men trachten bepaalde torso's te behouden, die alleen al beschermd zouden moeten worden met het oog op het behoud van karakteristieke wegprofielen.

Kartering van de holle wegen in het landschap moet gericht zijn op bestudering van ligging, loop, landschappelijke, recreatieve en ecologische aspecten en tenslotte de graad van vervuiling en verwaarlozing. Dit kan met uitzondering van het reliëf op één kaartblad tezamen worden gebracht.

Met het oog op goedkope reproductie moet het kaartbeeld in zwart/wit worden uitgevoerd.

Voorlopig lijkt de schaal 1 : 10.000 het meest gewenst. Op andere bladen zullen karakteristieke profielen worden samengebracht: deze zullen met eenvoudige middelen worden uitgemeten.

De schaal zal waarschijnlijk 1 : 100 of 1 : 200 zijn.

Van minstens drie voormalige interlokale verbindingswegen zullen routebeschrijvingen worden samengesteld, hetzij om vast te leggen van wat gaat verdwijnen, hetzij om als leidraad te dienen bij de restauratie.

Voorlopig zijn als tracee's hiervoor uitgekozen:

(Maastricht-)Bemelen-Gasthuis-Gulpen,
Eijsden-Termaar-Gulpen,
's Gravenvoeren-Terlinden-Gulpen.

De uitvoering is nog in studie.

2. Doelstelling

- a. Aanvulling gegevens van Staatsbosbeheer, vooral met betrekking tot de historische relevantie, de esthetische aspecten en de graad van verval en vervuiling.
- b. Internationalisering: aanvulling met gegevens uit de Voerstreek, en het gebied aan weerskanten van de Jeker.
- c. Bestudering van de belangrijke interlokale route's.
- d. Bestudering van die holle wegen, die kans lopen door agrarische herstructurering en andere planologische maatregelen te verdwijnen.
- e. Leidraad bij de restauratie van historische, ecologisch of landschappelijk belangrijke tracee's.
- f. Leidraad voor diegenen, die streven naar verantwoorde wijzigingen in de agrarische herstructureringsprogramma's.
- g. Idem voor diegenen, die streven naar het behoud van karakteristieke holle wegen, die vallen binnen nieuwe bestemmingsplannen.
- h. Typering van wegprofielen.
- i. Leidraad bij het programmeren van toeristische wandel-, fiets- en ruiterroute's.
- k. Informatie ten behoeve van het landschapsonderzoek.

3. Enkele opmerkingen

Samenwerking wordt gezocht met biologen en andere geïnteresseerden binnen het Natuurhistorisch Genootschap.

Van deze werkzaamheden zal verslag worden uitgebracht in het Maandblad van het Natuurhistorisch Genootschap in Maastricht.

Het kaartmateriaal zal tevens ter beschikking worden gesteld van het Recreatieschap Zuidelijk Heuveland.

De samenstelling geschiedt op basis van onbetaalde vrijetijdsbesteding.

DE NATUUR IN

Excursie van het Natuurhistorisch Genootschap

Vogelexcursie op zondag 6 mei naar het natuurreservaat 'De Maten' nabij Genk (België).

Samenkomen 8.45 uur bij de ingang van reservaat. Dr. Neven van de belgische ornithologische vereniging 'De Wielewaal' zorgt voor een leider voor deze ochtendexcursie, die om ca. 12.00 uur eindigt.

Voor hen die op eigen gelegenheid wensen te gaan volgt hier een routebeschrijving:

Komend uit Maastricht volgt men de weg via Lanaken en Zutendaal naar Genk; vervolgens richting Hasselt. Wanneer men even buiten de kom van Genk op de weg naar Hasselt onder een spoorwegviaduct doorgaat moet men na $\pm$ 250 m. de weg naar links nemen naar 'De Slagmolen'. Bij dit buitencafé is een toegang naar de parkeerplaats bij het natuurreservaat 'De Maten'. Degenen die niet over vervoersgelegenheid beschikken gelieven zich tot uiterlijk 3 mei aan te melden bij de administrateur (tel. 15796), die dan ervoor zal zorgen dat bij het museum Bosquetplein voldoende opname-capaciteit aanwezig is. Vertrek vanaf het museum 7.45 uur.

Programma natuurwandelingen IVN Limburg

- Zaterdag 5 mei * Vogelexcursie kasteelpark Elsloo, o.l.v. IVN-Elsloo. Vertrek ingang park Elsloo om 4.30 uur.
- Zondag 6 mei * Natuurreservaat Putberg, o.l.v. IVN-Ubachsberg. Vertrek van kerk Ubachsberg om 14.30 uur.
- * Wandeling door beemden van Nuth, o.l.v. IVN-Spaubeek. Vertrek van kerk te Nuth om 14.30 uur.
- * Dagwandeling in de Voerstreek, o.l.v. IVN-Maastricht. Vertrek van kerk Noorbeek om 11.00 uur. Eigen vervoer.
- * Natuur-oriëntatietocht in Meerssen en omgeving, o.l.v. IVN-Meerssen. Vertrek Natuurwachthut nabij café de Nachtegaal v.a. 10.00 uur.
- * Wandeling door Kelmonderbos-Beek, o.l.v. IVN-Geleen. Vertrek van gemeentehuis Beek om 14.30 u.
- * Busexcursie naar de Ospeler Peel, o.l.v. IVN-Kerkrade. Kosten f 6,50 p.p. Opgave tel. 045-351818. Vertrek H. Hart Eygelshoven 7.45 uur, Prot. kerk Chevremont 7.50 uur, Markt Kerkrade 7.55 uur,

Maria Goretti 8.00 uur en eventueel in Heerlen om 8.15 uur.

- Zaterdag 12 mei * Vogelexcursie in het Limbrichterbos, o.l.v. IVN-Swentibold. Vertrek kasteel Limbricht om 5 uur 's morgens.
- Zondag 13 mei * Bustocht naar de Warche (B), o.l.v. IVN-Valkenburg. Vertrek VVV-kantoor Valkenburg om 10.30 uur (lunchpakket + pas). Inlichtingen en opgave Tel. 04406-2537 of 2761.
- * Bustocht naar Hürtgen (D), o.l.v. IVN-Bocholtz. Vertrek Wilhelminaplein-Bocholtz om 9.30 uur. Opgave per briefkaart vóór 3 mei aan H. J. Merx, Broek 32 Bocholtz (lunchpakket + pas).
- * Vogelexcursie in het Leudal, o.l.v. IVN-Roermond. Vertrek kerk Nunhem om 5.30 uur. Geen honden.
- Zondag 20 mei * Busexcursie van Bergstein via Maubachsee naar Nideggen, o.l.v. IVN-Vijlen/Vaals. Opgave en inlichtingen Dhr. v. d. Werf, Vaals, Tel. 04454-1492.
- * Excursie door het Caumerbeekdal en Aambos, o.l.v. IVN-Heerlen. Vertrek parkeerplaats Putgraaf-Heerlen om 14.30 uur.
- * Busexcursie naar Landsplantentuinen en Congomuseum te Brussel, o.l.v. IVN-Schaesberg. Opgave en inlichtingen Dhr. Th. Geeraedts, Lambermonstraat 9, Schaesberg. Tel. 045-31837.
- * Ardennenwandeling langs de Ninglinspo met zijn vele bruggetjes, watervallen en diepe kommen, o.l.v. IVN-Munstergeleen. Opgave door storting f 7,50 voor leden en f 8,50 niet-leden op girorek. 1514417 t.n.v. penn. IVN afd. Munstergeleen. Vertrek kerk Munstergeleen om 8.00 uur.
- Zondag 27 mei * Wandeling door Schinveldsebossen, o.l.v. IVN-Brunssum. Vertrek van de kerk Schinveld om 14.30 uur.
- * Dagwandeling in de Eifel, omg. Mütsenich, o.l.v. IVN-Maastricht. Opgave door storting van f 7,— leden, f 8,— niet leden, op girorek. 240523 t.n.v. Penn. IVN-Maastricht of tel. 30837 of 32760. De bus vertrekt Emmaplein 8.30 uur, Hubertuslaan/Kazerne 8.35 uur, Station/boekenhal 8.45 uur en Kruispunt Heer om 8.50 uur.
- * Per bus door heuvelland Z.-Limburg, o.l.v. IVN-Meerssen. Vertrek Stationsplein Meerssen 13.00 uur.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op donderdag 3 mei om 20.00 uur in het Museum.

Ir. Ph. Jansen van de Nederlandse Forellenkwekerij B.V. zal een voordracht houden over de *Salmo iridea* aan de hand van dia's.

te Heerlen op dinsdag 1 mei om 19.30 uur in het Grotius college.

VERSCHENEN

DE BEDREIGDE SCHINVELDSE BOSSEN

door de
Werkgroep tot behoud van de Schinveldse bossen
(met foto's van J. C. L. van Straaten,
tekeningen van Willy Ogg).

Verkrijgbaar aan het Natuurhistorisch Museum,
Bosquetplein 7 te Maastricht. Prijs f 2,75.

In het kader van de Wetenschappelijke Mededelingen
van de K.N.N.V.:

- nr. 94 A. van Frankenhuyzen en G. Houtman
Bladmineerders op bomen en struiken
prijs f 5,25; voor leden NHG f 4,50

ATLAS PROVISOIRES HORS-SERIES

édités par Jean Leclercq et Charles Verstraeten
Diptera Calliphoridae de la R.S. de Roumanie
par Andy Z. Lehrer (lasi)
CARTES 1 à 43

Edition et distribution:

Faculté des sciences agronomiques de l'état.
Zoologie générale et faunistique, Gembloux (B).
Prix B.frs 128.—.

ST. PIETERSBERG - TENTOONSTELLING

in het Parochiaal Centrum te Kanne (België)
van 11 - 20 mei a.s.

Opening op vrijdagavond 11 mei door de heer Bur-
gemeester Hardy van Kanne om 19.00 uur, waarbij
de heren Dr. M. Bussels, Mr. Dr. H. Wouters en pater
Landewald Janssen ieder een bepaald aspect van de
Sint Pietersberg zullen belichten.

De tentoonstelling wordt ingericht onder auspiciën
van het Natuurhistorisch Museum en het Stadsarchief
te Maastricht, en het Natuurwetenschappelijk Mu-
seum te Bokrijk (B.). Openingstijden elke dag tussen
14.00 en 18.00 uur (entree 5 Bfr. of 35 cts. voor vol-
wassenen; 2 Bfr. resp. 15 cts. voor kinderen).

Tevens rondleidingen door de onderaardse gangen
en wel:

op 12 mei, om 14.00, 15.00, 16.00 en 17.00 uur,
bezoek aan de Jezuietengrot (Campagne), (20 Bfr.
of f 1,50).

op 13 mei, om 14.00, 15.00, 16.00 en 17.00 uur,
bezoek aan de grot van Kanne (20 Bfr. of f 1,50).

op 19 mei, om 16.00 uur, bezoek aan de grot Zonne-
berg (gratis).

op 20 mei, om 16.00 uur, bezoek aan de grot Overbos
(gratis).